

„Hagyomány és a mai valóság együttélése”

Beszélgetés Szatyor Győzővel

Szatyor Győző grafikus 1947-ben született az ormánsági Bogdásán. A Kós Károly-díjas faművész, a Népművészet Mestere, mint a Magyar Művészeti Akadémia tagja *A mesterség dicsérete* címmel tartotta székfoglaló előadását 2015 márciusában a Pesti Vigadó gyönyörűen megújult épületében.

Mielőtt a népművészeti hagyomány és a mai valóság együtteléséről faggatnám, röviden visszatekintenék a száz évvel korábbi magyar művészeti életre – első sorban Bartók Béla példája nyomán, aki meghatározója volt a XX. századi magyarság szellemi életének. Bartók sorsfordító szelleme nemcsak a zeneszerzőknek adott példát (Kodály Zoltán, Lajtha László, Veress Sándor), hanem az irodalomra (József Attila, Juhász Ferenc, Nagy László) és a képzőművészetre is (Tihanyi Lajos, Barcsay Jenő, Korniss Dezső) nagy hatással volt.

Talán kevesen tudják, hogy az európai zene megakadt szekerét a XX. század kezdetén Bartók Béla húzta ki a „kátyúból”, s lendítette tovább azt a műzenei folyamatot, amely a középkorral kezdődött, majd a reneszánszal, barokkal folytatódva a klasszikuson és a romantikán át elérkezett a modern zenéig s annak megújításáig.

A zeneszerzés mestersége ugyanis mindig a stíluskeretek szétfeszítésével mozdult előbbre s haladt tovább, szinte önszabályait is felrúgva, hogy a „hajó” új utak felé „röpüljön” (Ady).

S mi volt az a *kátyú*, avagy *zátonyra-futás*, amelyre céloztam? Az európai zene a XIX. század végén szinte már eljutott a „minden szabály felrúgásáig”, azaz a tonalitás nélküli teljes szabadsáig! Kialakultak a különböző modern stílusok (*do-dekafónia*, azaz a hangnem nélküli hangrendszer; *kakofónia*, hangzavar), melyeknek következő állomása már a totális káosz felé vezetett. És ekkor lépett be Bartók a XX. századi zeneszerzés történetébe. Újítólag, a *népzene* beemelésével.

Alkotói megújulását fáradságos falusi gyűjtőutak előzték meg, s ezt követte a lejegyzett népzenei anyag rendszerezése. A népzeneen keresztül Bartók rátalált a természet rendjére is, a természetet működtető „organikus” világra. Ennek a szerves világnak a tükrözését próbálta megfogalmazni zenéjén keresztül. Minden nagy művész – túlfinomult idegrendszerével – megérzi a veszélyt és vészjelzéseket küld a világnak. Illyés Gyula *Bartók*-versében szavakba is önti a XX. század rettenetét: „Mert e pokolzajt zavaró / harci jaj kiált harmóniát / ...rendet, igazit, / vagy belevész a világ!”

A „tisza forrás” igénye egyben Európa igénye is, melyet Bartók a *Cantata Profana* szólójában konkrétan megzenésített: „Az ő szájuk többé / Nem iszik pohárból / Csak tiszta forrásból.” (A román karácsonyi kolinda-ének szövegét maga a zeneszerző fordította magyarra!)

Bartók visszatért tehát a zenei „origóhoz”, vagyis a népzenehez. A gyökerek-

hez való visszatérés mindmáig a magyarság szellemi valutája. De továbbmegyek: az ősi „beemelése” a modern kultúrába ma már világjelenség.

Szellemisége mindmáig hat – erkölcsiségében is –, hiszen e „szikár, szigorú zenész” ifjan így fogalmazta meg édesanyjának írott levelében ars poétikáját: „Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és a magyar haza javát.”

Ezek a gondolatok Szatyor Győző grafikus és faművész Magyar Művészeti Akadémián elmondott székfoglaló előadása után fogalmazódtak meg bennem a Vigadó épületének Makovecz termében, ahol beszélgetésünket készítettük.

– *A csaknem ötven éve alkotó kézműves mesternek mi a művészi hitvallása?*

– Alkotásaimhoz a döntő indítást és az állandó megújulást a szülőföldem adja. Az ormánsági mesteremberek, kézművesek alkotásai. A népművészet és a képzőművészet megismerésének a vágya és szeretete arra kötelez, hogy munkáimban a hagyományok megőrzése és a mai valóság együttesen legyen jelen.

– *Miért érzi fontosnak, hogy tovább kell adni a fiatalabb nemzedéknek a hajdani iparosok, kézműves mesteremberek tudását?*

– Alkotói pedagógiámban is a hagyományok és a mai valóság együttélését hirdetem: ugyanis a pedagógiában ott él a művészet, és a művészetben mindig ott él a pedagógia lehetősége.

– *Hatott-e a bartóki modell a kézművességére, fafaragó művészetére?*

– Én is végigjártam, helyesebben képi és kézműves munkáimmal végigcsináltam azokat a stációkat, melyeken Bartók is végiment zeneszerzői munkássága során. Először én is a régi mesteremberek stílusvilágát tanulmányoztam és utánoztam – gondolok itt dédnagymamám 1867-ből való bárdolt technikájú ácsolt ládájára, majd nagyszüleim asztalos munkájára, az ácsolt *szökrönyre*, amely már festett díszítéssel, jellegzetes geometrikus ornamentikával készült. Ezek mintájára magam is készítettem kelengyés ládát, az Ormánság legértékesebb, legjellegzetesebb technikájával: vésett, karcozott díszítéssel. Ezeket a ládákat a leánygyermek születésekor készítették szüleik vagy keresztszüleik, és amikor férjhez ment a lány, a kelengyés ládák a tisztaszobák díszévé váltak.

– *Sokszor idézzük Kodály Zoltán bölcs válaszát, amikor a zeneszerzőt a gyermekek zenei nevelésének kezdetéről kérdezték. „Mikor kell elkezdeni? Születésük előtt kilenc hónappal” – volt a válasz. Hasonló a kérdésem: mikor lehet először szerszámot adni a gyermekek kezébe?*

– Az ormánsági falvak kincseket rejtnek. Ami tudást kaptam a kézműves iparosoktól, azt mind hasznosítottam. Sokat tanulva, egy alkotói életet építettem rá. Megszületett Szaporcán az Ős-Dráva Látogatóközpont, azért, hogy az idelátogatók is megismerhessék a Dráva mente népművészetét. De a jövőre nézve a legfontosabb az őseink tudásának a továbbadása. Alkotóműhelyekre van szükség – mint ahogyan a régi nagycsaládok működtek! A gyermekek játéka az volt, amit a szüleik csináltak; ők is leutánozhatták apáik mesterségét. Kisebb szerszámokat adtak a fiúgyermek kezébe, akik szinte belenőttek a kézművességbe. A mai szétszóródott, cserepeire tö-

redezett családmodell – pláne a városi élet – erre nem ad lehetőséget. Ezért Bogdásán, ahol napvilágot láttam, a szülői házból – ahol gyerekeskedtem – egy faluházat próbálok kialakítani. Művésztelepként működne, ahová fiatalok jönnének nyaranként, és itt tanulnának rajzolni, festeni, faragni, s a hajdani iparosemberek, kézművesek tudását elsajátítani. Magam is itt dolgozom – jelenleg egy bor-oltárt készítek, Szent János áldásával –, amelyet akár munkám közben is bárki megtekinthet. Nemcsak gépi, hanem főleg kézi szerszámokat használok. Ebben a faluházban – kellő komolysággal – bárki kipróbálhatja kézműves tehetségét. De pécsi otthonomban is működtetek egy saját műhelyt, ahová szintén bejöhetnek a tanulni vágyó érdeklődők, és megnézhetik, hogyan dolgozom.

– *A templomok ornamentikus világát – a gyönyörű kazettás mennyezeteket – nem lehetne beemelni a ma emberének lakásművészetébe? Hiszen a szaporcai Ós-Dráva látogatóközpontban az Ön által készített festett fakazettás falburkolat fogadja a betérőt. Lát-e lehetőséget, akár – jó értelemben vett – divatot a modern lakások mennyezetének kazettás díszítésére?*

– A festett fakazetták az ormánsági templomokra emlékeztetnek, és az akkori festőmestereknek állítanak emléket. Mivel a térség igen gazdag, többek között a védett növényvilága révén is, elhatároztam, hogy megfestem a honos növényvilágot ezekre a kazettákra. Az itt megtermő virágokat – formamotívumaikat szinte felnagyítva – bárki megismerheti, és gyönyörködhet a Dráva menti gazdag élővilágban: a fűzfa barkája, magas szárú kocsord, kornistárnics, mocsári nőszirm, békalencse, zsombék, mind-mind megtalálható egy-egy festett fakazettán, és szívet-lelket gyönyörködtető látvány! Vallom, hogy még tanító jellegük is van ezeknek a természeti csodáknak, a többnyire védett virágoknak! Szinte mindegyik egy-egy földi csillag! Hiszen nemcsak a makrokozmoszt, hanem ezt a földi pompát is a Jóisten teremtette nekünk. Kötelességünk megismerni és megőrizni őket.

– *Festett képeire, grafikáira vagy faragott bútoraira a legbüszkébb? Esetleg fakészítésű játszótereire, vagy a temetői faszobraira, kopjafáira? Mely műveit – mint gyermekeit – szereti a legjobban?*

– *Mindörökké* című versemből – hiszen a természet szépségét és csöndjét faragó kézművesek gyakran verseket is farigcsálnak! – talán kiolvasható a válasz erre a kérdésre, mint ahogy ezt az előadásom címében is (*A mesterség dicsérete*) jelzem. Elöttem járó őseim, a szeretett falusi mesteremberek élnek bennem leginkább: „Én voltam, mint ti: porszem itt a földön, csillag az égen, életet rejtő anyag. Én lettem, mint ti: porszemből a földön, csillagból az égen, életet szülő anyagból. Én vagyok, mint ti: ember itt a földön, a csillagos ég alatt, életet őrző társatok. Én vagyok ti, és ti vagytok én. Ti vagytok itt a lelkemben, igazság a szívemben, erő az akaratomban, és én vagyok tibennetek. Ti énrtem voltatok, vagytok és lesztek, és én értetek. Én és ti, egyek vagyunk. Tudás után szomjúhozók, titkok után kutatók, múltat faggatók, jelent tanítók: jövőnek mutató emberek. Mi vagyunk együtt, egymásért, mindenhol, mindenkor és mindörökké.”

Budapest, 2015. május 30.